

Een reuzenstranding van levende gewone wenteltrap *Epitonium clathrus* (Linnaeus, 1758) op het strand van De Panne

René Billiau

Eind november en begin december 2005 gaan voor mij de annalen in enerzijds als het voorkomen van de eerste zware storm van dit najaar en anderzijds om de massale stranding van de gewone wenteltrap *Epitonium clathrus*.

Donderdag 25 en vrijdag 26 november woedt er een zware noordwesten storm. Deze storm produceert golven van meer dan drie meter hoog.

Vrijdag 25 november schuim ik het strand af, vanaf de Rampe (De Panne) tot aan de Franse grens. Het is net hoog water en ik kan alleen de bovenste vloedlijn afspeuren. Honderdduizenden doubletten van Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* en evenveel doubletten van de tapijtschelp *Venerupis senegalensis* liggen op het strand. Enkele zeepaddenstoelen *Rhizostoma octopus* en veel rugschilden van de zeekat *Sepia officinalis* liggen her en der verspreid. Ook enkele eikapsels van hondshaai *Scyliorhinus canicula* en stekelrog *Raja clavata* worden gevonden. Enkele stukken gewone zeespriet *Nemertesia antennina* en eieren van de wulk *Buccinum undatum* worden naar huis meegenomen voor verder onderzoek. De oogst is niet denderend! Ik had er meer van verwacht.

Op maandag 28 november draait de wind naar het zuiden. Woensdag 30 november is die zuidenwind heel fel en in tegenstelling tot de zomerse zuidenwind voelt de wind zeer koud aan. Deze wind heeft een onderstroom veroorzaakt en er ligt zeer veel strandmateriaal in verschillende vloedlijnen.

Honderdduizenden Amerikaanse zwaardscheden *E. directus*, tapijtschelpen *V. senegalensis*, duizenden zeeklitten *Echinocardium cordatum*, gewone zeesterren *Asterias rubens*, witte dunschalen *Abra alba*, slibanemonen *Sagartia troglodytes* liggen overal verspreid. Vele honderden grote strandschelpen *Matra corallina*, sommige nog levend en ook vele stevige strandschelpen *Spisula solida* liggen levend verspreid.

Ovale otterschelp *Lutraria lutraria* en smalle otterschelp *L. angustior* worden met vleesresten gevonden zowel doubletten als losse kleppen. Ook kettingen van muiltje *Crepidula fornicata* en gewone slangsterren *Ophiura ophiura* lagen in de verschillende vloedlijnen. Enkele levende en veel verse gevlochten fuikhoorn *Nassarius reticulatus* waren aangespoeld.

Mijn bijzondere waarneming voor vandaag was ... jawel, een geplooid zonnenschelp *Gari fervensis* (foto 1) met vleesresten. De hoogte van de geplooid zonnenschelp is 16.2 mm en de lengte is 32.5 mm. Koen Verschoore vond op 09 december 2005 ook een

doublet van *G. fervensis* met vleesresten en met een lengte van 26 mm. Vers materiaal spoelt zelden aan.

Foto 1: *Gari fervensis*

Zoveel moois, dat vraagt naar nog. Die zuidenwind hield nog steeds aan, maar was niet meer zo strak. Naast de hierboven vermelde soorten vond ik op donderdag 1 december 2005 vier gedoornde hartschelpen *Acanthocardia echinata*, witte boormossels *Barnea candida*, Amerikaanse boormossels *Petricola pholadiformis* en levende gewone tepelhoorn *Euspira catena*. Ter hoogte van het Westhoekreservaat vond ik mijn eerste levende gewone wenteltrap *Epitonium clathrus* en nog één en ...

Tweeënvijftig levende exemplaren, alle met operculum en 26 heel verse zonder operculum werden er gevonden. Enkele waren heel groot en zagen er slank uit met paarse tot bruine vlekken. Thuis gekomen stuurde ik een "kwakkel" via e-mail de ether in. Ik melde dat ik tientallen levende gewone wenteltrappen *E. clathrus* en Turtons wenteltrappen *E. turtonis* had gevonden. Pas de volgende dag na controle van de alle gevonden wenteltrappen kwam ik tot het besluit dat het allemaal gewone wenteltrappen waren. Heel wat strandjutters gingen op zoektocht en met resultaat (zie tabel 1).

Tabel 1: Totaal gevonden levende gewone wenteltrap *Epitonium clathrus* in 2005

Datum	AL+GW	LJ	KV	MTV	EH	RB	TOTAAL/DAG
31/11				2			2
1/12						52	52
2/12	76	9					85
3/12		1					1
4/12							0
5/12						64	64
7/12						1	1
8/12	140					38	178
9/12	56		30*				86

11/12					10		10
12/12				71			71
13/12				26			26
15/12				31			31
18/12	4						4
20/12	7						7
22/12						25	25
25/12						7	7
31/12				1			1
				Algemeen totaal			651

* Het aantal van Koen is eigenlijk over verschillende dagen verspreid.

AL + GW= Anne-Marie Luca/Godfried Warreyn, KV = Koen Verschoore, LJ= Lode Janssens,
MTV = Marie-Thérèse Vanhaelen, EH = Eric Hantson, RB = René Billiau

Zo komen we samen aan een massale stranding van 651 levende gewone wenteltrappen voor december 2005. Op zondag 25 december 2005 ontmoette ik een Franssprekende leraar. Hij had ongeveer 300 gewone wenteltrappen gevonden op zaterdag 24 december. De mogelijkheid bestaat dat er verschillende nog levende exemplaren tussen zaten. Hij kon me niet vertellen hoeveel. In zijn oogst van vandaag, een 100-tal, waren er heel wat verse gewone wenteltrappen maar geen enkel met operculum.

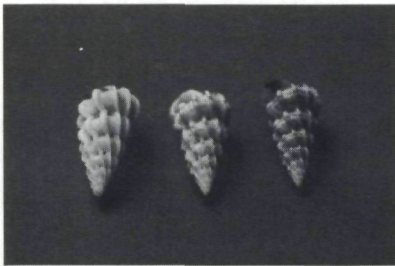

Foto 2: *Epitonium clathrus* - kleurmotieven

We mogen besluiten dat het aantal gestrande levende wenteltrappen ver de 651 exemplaren overstijgt.

In januari 2006 vond Marie-Thérèse nog 33 dieren en Romain Nilis ook een 30-tal. Dat brengt het totaal voor december 2005 en januari 2006 op 714.

Iets over de kleurmotieven van de levende gewone wenteltrappen. (Foto 2)

We kunnen ze indelen in wenteltrappen **met** en **zonder** vlekken. De gewone wenteltrappen zonder vlekken hebben als grondkleur glanzend porseleinwit tot gebroken wit. De exemplaren met vlekken hebben overheersend de vlekken op de ribben. Hoe dichter bij de mond hoe intenser de kleur. De kleur van de vlekken (stippen) varieert van roodbruin naar donkerbruin tot donker paars. De overslag links van de mondrand is telkens zuiver wit. De rest van de rand is licht tot intens gevlekt. De

top van de schelp, ook van de donkere exemplaren, heeft één tot vier sneeuwwitte windingen met soms vage stipjes. De exemplaren die een witte onderkleur hebben laten duidelijk hun stippen zien. Met een loupe kan je zien dat de vlekken eigenlijk een continue ring vormen. Op de ribben duidelijk, op de windingen zeer vaag. De donkere exemplaren (foto 3) hebben als ondergrond lichtbruin tot donkerbruin. Geen enkel levend exemplaar had een blauwgrijze kleur.

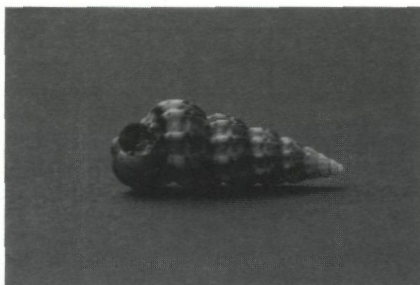

Foto 3: *Epitonium clathrus*

Even uit de "oude doos".

Eind de jaren 40 begin de jaren 50 van de 20ste eeuw gingen onze moeders met dochters en zonen naar het strand. Onze stek was naast het westerstaketsel te Nieuwpoort-Bad. Een van de bezigheden van de meisjes was bloemen maken uit papier, wij jongens groeven putten, sloten zwinen af ... Later op de dag konden de jongens de bloemen kopen van de meisjes met de gelukbrengertjes ... de wenteltrappen.

De vaders kwamen na het werk ons vervoegen. Een van de geliefkoosde bezigheden van vader was het zoeken naar wenteltrappen. Zo heb ik een ganse doos 'gelukbrengertjes' geërfd. Ik heb die doos bovengehaald om de kleuren van toen te bekijken. Naast sneeuwwitte en blauwgrijze exemplaren was er tussen die honderden wenteltrappen geen enkele met vlekjes. Ik denk dat het vlekkenpatroon bij ons niet voorkwam. In mijn eerste schelpenboek "Schelpen aan de Belgische kust" door Roland Verstraelen 1966 staat: "Eén van onze fraaiste schelpjes. Wit tot lichtgrijs tot 3 cm lang, waarop uitstekende dwarsribben voorkomen. Stevig met porseleinachtig uitzicht. Soms met bruine vlekjes. Maar die bruine vlekjes had ik nog nooit gezien." Marie-Thérèse schrijft dat de huidige Belgische verse vondsten meer overeenkomen met de Engelse exemplaren, beschreven door GRAHAM (1988) (M.-T. Vanhaelen, 1994).

In datzelfde doosje vond ik nog vier pelikaansvoeten *Aporrhais pespelecani*. Zo zie ja maar dat een artikel schrijven soms tot herontdekkingen leidt.

Soms denkt men dat het huisje leeg is. Het dier kan zich echter diep terugtrekken. Daarbij draait het operculum om zijn as. Het donkerbruin tot zwart operculum (foto 4)

heeft een zeer mooie structuur. Het loont de moeite om het te bewonderen onder een bino.

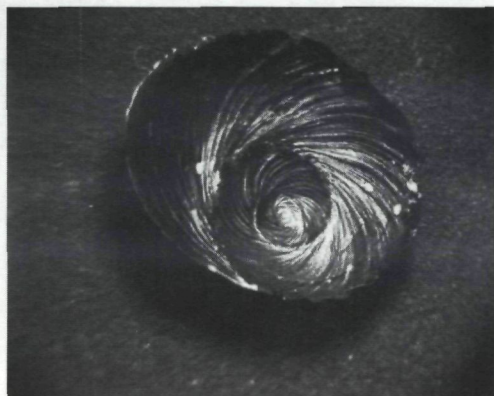

Foto 4: operculum *Epitonium clathrus*

Het hoofdstuk wenteltrap wil ik afsluiten met nog iets te vermelden over de grootte. De grootste levende wenteltrap werd te Oostduinkerke gevonden. Het was Yves Lambrecht die op 8 november 1998 een exemplaar vond met een lengte van 34 mm. Het grootste lege huisje had een lengte van 43mm en een breedte van 15 mm.

De nieuwe stranding van de 651 levende exemplaren geeft volgend resultaat. Volgens Marie-Thérèse Vanhaelen: kleinste lengte 15 mm en grootste 34 mm

Volgens Anne-Marie Luca + Godfried Warreyn: kleinste lengte 13 mm (2 ex.) grootste lengte 34 mm (3 ex.)

Volgens René Billiau: kleinste lengte 14.3 mm (1 ex.) grootste lengte 35.0 mm (1 ex.)

Daarnaast: 2 ex. van 34.0 mm; 1 ex. van 34.2 mm en 1 ex. van 34.6 mm

Godfried heeft een histogram gemaakt en dat leverde een bijna perfecte gausscurve op. Van zijn 307 ingevoerde gegevens was 22 mm met 35 ex. het hoogst in aantal.

Op de 194 ingevoerde maten is bij mij de gemiddelde lengte 25.3 mm, de gemiddelde breedte 9.5 mm. De gemiddelde verhouding tussen lengte en breedte bedraagt 2.5 mm.

Bijna alle gevonden wenteltrappen werden opgeraapt ter hoogte van het Westhoekreservaat te De Panne (DS6960 en DS6860). Toen ik de grens overstak vond ik ook verschillende levende wenteltrappen, tot aan de vroegere slufteer op grondgebied Frankrijk.

De meest noordelijke vindplaats van een levende wenteltrap is te Oostduinkerke tegenover de Zeebermduinen. Het huisje werd gevonden door Godfried Warreyn op 15 september 1998.

Algemeen wordt aangenomen dat wenteltrappen zeeanemonen eten. Lode Janssens heeft gedurende ongeveer 30 dagen levende wenteltrappen geobserveerd. Geen enkele keer kon hij vaststellen dat ze van de slibanemonen aten. Misschien vinden ze die niet lekker. Hij stelde vast dat ze hoofdzakelijk 's nachts actief waren. Meestal gingen ze samen op pad. Als er één aanstalten maakte om op pad te begeven dan gingen de anderen mee op stap.

In de literatuur vond ik dat mannetjes en vrouwtjes wisselen van geslacht en dat om het seizoen.

Tabel 2: Enkele minder algemene krabben

Datum	Gewimperde zwemkrab	Helmkrab	Fluwelen zwemkrab	Noordzeekrab	Erwtenkrab
30/11	2	2	1		
1/12	2	2	1	1	
5/12	14	1	3	4	1
7/12	15		1	1	
8/12	5				2
22/12	4		2		
25/12	6				
TOTAAL	48	5	8	6	3

Van de 48 (zie tabel 2) gevonden gewimperde zwemkrab *Liocarcinus arcuatus*, kon ik slechts van drie het geslacht bepalen. Het waren 3 mannetjes. Van de andere 45 gewimperde zwemkrabben vond ik alleen maar de rugschilden.

Negen rugschilden waren bezet met zeepokken. Vier onder hen droegen naast de zeepokken ook nog de fijne vliescelpoliep *Membranipora membranacea* met zich mee. Daarnaast waren er 15 die alleen met de fijne vliescelpoliep bezet waren. Dus 39.5% waren drager van de fijne vliescelpoliep en 18.75% drager van zeepokken. Twee soorten zeepokken werden gedetermineerd namelijk de Nieuw-Zeelandse zeepok *Elminius modestes* en de paarsgestreepte zeepok *Balanus amphitrite amphitrite*.

De kleinste gewimperde zwemkrab heeft een lengte van 19.9 mm en een breedte van 25.3 mm de verhouding lengte tot de breedte bedraagt 0.8.

De grootste heeft een lengte van 31.9 mm en een breedte van 41.0 mm hun verhouding is ook 0.8.

De gemiddelde lengte van de 48 individuen is 23.0 mm, de gemiddelde breedte bedraagt 29.4 mm de verhouding lengte tot de breedte bedraagt eveneens 0.8.

Op 5 december 2005 vond ik één gewone kokkel *Cerastoderma edule* met een wijfje erwtenkrab *Pinnotheres pisum*. In een *Mytilus galloprovincialis* was er één mannetje en één vrouwtje aanwezig.

Ook de eikapsels van haaien en roggen werden meegenomen naar huis (zie tabel 3). Op 25 november, 5 en 8 december 2005 vond ik telkens een tros eikapsels van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*, met respectievelijk 8, 9 en 9 eikapsels. Zulke trossen had ik vroeger nog nooit gevonden. Soms waren er 2 maximaal 3 aan elkaar gehecht. Ook Walter Wackenier meldde een dergelijke tros te hebben gevonden te Koksijde. De hondshaai kan tot 20 eieren afzetten. Nergens in de literatuur vond ik dat het mogelijk zou kunnen zijn dat verschillende wijfjes hun eieren gemeenschappelijk vasthechten.

Foto 5: tros eikapsels - hondshaai *Scyliorhinus canicula*

Naast de vele eikapsels van de stekelrog *Raja clavata* werd ook één eikapsel van de gevlekte rog *Raja montagui* opgeraapt. Eikapsels van deze soort wordt hoe langer hoe zeldzamer aan onze kust. Walter Wackenier heeft er ook één gevonden te Koksijde.

Tabel 3: Enkele eikapsels van roggen en haaien

Datum	hondshaai	stekelrog	geflekte rog
25/11	14	1	
30/11	5	6	
1/12	1	2	
5/12	10	16	1
8/12	10	2	
19/12	3	12	
22/12	3	13	
25/12		2	
TOTAAL	46	54	1

Als laatste hoofdstukje nog even de otterschelpen vermelden (zie tabel 4). Vroeger waren vondsten van de gewone otterschelp *Lutraria lutraria* en de ovale otterschelp *Lutraria angustior* zeldzaam tot zeer zeldzaam. Beide soorten treffen we nu vaak op onze stranden aan. Alle vermelde exemplaren in tabel 4 hadden nog vleesresten. Uit de tabel mogen we misschien besluiten dat de gewone otterschelp talrijker voor onze kust leeft dan de ovale otterschelp.

Tabel 4: *Lutraria* spec.

Datum	<i>Lutraria angustior</i>		<i>Lutraria lutraria</i>	
	doublet	enkel	doublet	enkel
30/11/2005	1		1	2
01/12/2005	2	1	2	5
05/12/2005	1		1	1
07/12/2005			1	0
08/12/2005			0	1
19/12/2005			12	4
22/12/2005			10	3
25/12/2005			4	6
TOTAAL	4	1	31	22

Een woord van dank aan allen die hun gegevens hebben doorgegeven. Een bijzondere dank aan Martine Decoussemaeker en Jacky Launoy voor het nemen van de vele prachtige foto's.

Summary

A large number of the gastropod *Epitonium clathrus*, living and freshly dead, were found wrecked on the beaches of the Belgian West Coast (De Panne) in December 2005.

Literatuur

- DE BRUYNE, .H., 2004. Veldgids Schelpen KNNV – Utrecht, 224 p
 GRAHAM A., 1988. Synopsis of the British Fauna. Mollusca, Prosobranch and Pyramidellid Gastropode. Brill/Backhuys, p. 488-489.
 VANHAELEN, M.-TH., 1994. Wenteltrapjes *Epitonium clathrus* (L., 1758) levend aangespoeld aan onze Westkust. De Strandvlo, 14(3): 94-102.
 LEEWIS, R., 2002. Veldgids Flora en fauna van de zee. KNNV – Utrecht, 320 p